

Lời đầu sách

Theo gia đình nhà văn Phạm Hồ cho biết, những năm 1965-1966, ông đã tới thăm và cùng sống với các em ở trại “Kim Đồng”, một trường chuyên nuôi dạy các bạn nhỏ mỗ côi, lưu lạc sau chiến tranh chống Pháp suốt một thời gian.

Khi trở về, ông đã dành nhiều tháng ngày để viết và hoàn thiện tiểu thuyết *Bạn mỗ côi* rồi gửi bản thảo đến một Nhà xuất bản. Nhà xuất bản nhận lời in, nhưng đổi tên *Bạn mỗ côi* thành *Tình thương*, vì theo ý Nhà xuất bản, tên *Bạn mỗ côi* nghe sợ quá (!!!), nhất là vào thời điểm ấy.

Phạm Hồ chần chừ mãi rồi cuối cùng đành đồng ý đưa in.

Tiểu thuyết *Tình thương* xuất bản lần đầu vào năm 1977 và tái bản năm 1979.

Hơn hai mươi năm sau, vào năm 1998, một Nhà xuất bản khác đề nghị Phạm Hồ cho in lại cuốn tiểu thuyết, Phạm Hồ đồng ý và lần này tiểu thuyết đã lấy lại tên *Bạn mỗ côi*.

Nhân kỉ niệm 100 năm ngày sinh nhà văn Phạm Hồ (1926-2026), với mong muốn giới thiệu thêm một sáng tác giàu tính nhân văn trong sự nghiệp văn học của ông và trân trọng ý nguyện của ông, chúng tôi xuất bản tác phẩm này với tên gọi mà ông đã đặt từ khi thực hiện bản thảo.

Nhà xuất bản Kim Đồng

[I]

Xe rồ máy vượt lên đỉnh dốc.

Thạch bỗng thấy lóa mắt vì một vệt sáng ở phía trước mặt.

Sông!

Thạch hơi ngơ ngác. Thạch nhớ đến con sông Neo ở quê mình. Có những hôm Thạch cũng bất chợt thấy sông Neo quắc sáng lên như vậy. Nhưng thường là buổi chiều kia. Đây lại là buổi sáng.

Nhiều tiếng xì xào ở trong xe.

Đứa bé, ngồi cạnh Thạch, chỉ tay qua bên kia bờ sông, nói, giọng thành thạo.

– Trại đấy!

Thạch vội rướn người cao lên để nhìn.

Mấy mái nhà, ngói mới đỏ tươi, nổi bật lên giữa những mái dãi lợp cọ, san sát nằm bên nhau. Chuối trồng đầy cả

ở ven sông. Một hàng phi lao cao ở sát bờ sông ngọn phơ phất. Rồi một rừng cây xanh um nhìn giống như rừng ổi.

Thạch lạ lắm. Thạch không ngờ trại lại lớn như vậy. Thạch cứ tưởng nó như cái trường ở quê Thạch là cùng. Thạch hơi yên tâm. Trại lớn như thế chắc là đông và vui.

Chiếc cầu sắt bắc qua sông chật hẹp cũ kĩ, cứ rung lên bần bật khi xe lao qua.

Rời bỏ con đường rải nhựa, xe quặt về bên tay trái. Xe chưa vào đến cổng trại. Thạch đã thấy loáng thoáng những cặp chân nhỏ kéo nhau chạy ra, cùng những tiếng reo như có vẻ vui mừng.

– Xe vào! Xe vào!

– Xe hôm nay vào sớm nhỉ!

Như đã quá quen thuộc, một em trong đám trẻ vừa chạy ra với tay, mở rộng hai cánh cửa ở phía sau xe để nhìn vào đám trẻ đang ngồi ở trong.

– A! Thằng Dục chúng mày ơi!

– Ba Thẹo kia! Ba Thẹo!

– Ó! Ó! Lại có cả Năm Khoèo nữa chúng mày ạ!

Cả đám trẻ cứ thế bám quanh phía sau xe. Xe vào cổng, chạy chậm chậm như lời cả đám trẻ đi theo vào.

Bây giờ càng thấy trại đông và lớn. Thạch bỗng ngỡ ngơ quanh, thấy có mấy đứa cứ nhìn chăm chăm vào Thạch. Một đứa nói:

– Thằng này là ma mới chúng mày ạ!

– Trông nó giống thằng Thủy nhỉ. Như em thằng Thủy ấy.

Chú công an đã xuống xe. Chú nhìn lên đám trẻ còn ngồi yên ở trên xe và bảo:

– Xuống đi.

Thạch vừa nhảy xuống xe vừa nhìn ra cái bãi đá bóng gần đây. Có mấy đứa đang quần nhau với quả bóng bôm không được căng đá nghe cứ phình phịch, phình phịch.

Chú công an ra lệnh:

– Tất cả đứng thành hàng hai!

Thạch đứng sau cùng.

Một chú bé, vẻ chững chạc, cầm bút giấy ra ghi tên từng đứa mới vào.

Đến cạnh Thạch, chú ta hỏi, giọng tử tế:

– Chưa vào trại lần nào chứ?

– Chưa!

Một hồi keng vang lên.

Cả đám trẻ ở trong trại lú lú từ nhiều ngả chạy về khu đất trống ở xế trước mặt “Văn phòng” ngay cạnh bãi bóng.

Thạch đang mãi nhìn cái cảnh ấy bỗng thấy đau nhói ở sau lưng.

Thạch quay lại. Một “ông tướng” tóc mọc dựng đứng vàng hoe, mặt dài, rỗ, đang giơ nắm đấm dứ dứ trước mặt Thạch và hỏi:

– Muốn ăn cái củ này vào mũi không?

Thạch chưa kịp nói gì thì “ông tướng” mặt rỗ đã nện luôn một cú vào mũi Thạch.

Thạch choáng váng sững sốt, vừa tức mà cũng vừa sợ: “Ồ hay nhỉ! Sao đang không nó lại đánh mình?”

“Ông tướng” mặt rỗ, cười khanh khách rồi bỏ chạy mất.

Một chú cán bộ người gầy thấp từ trong “Văn phòng” bước ra. Chú nói giọng miền Nam:

– Cả mấy em mới vào cũng ra tập hợp đi.

Cái mũi của Thạch như vừa bị sung lại như vừa bị bè ra. Thạch ức quá. Nhưng liệu có nên đánh trả cái thằng ngỗ ngược đó không?

Tất cả những đứa trẻ trong trại đã họp thành ba đám, mỗi đám đông có đến sáu, bảy chục đứa.

Thạch lại vừa thoáng thấy cái mớ tóc vàng hoe, mọc dựng đứng, cái mặt dài rỗ ở trong cái đám ngồi ở phía bãi bóng. Thạch không dám nhìn lâu.

Chú cán bộ miền Nam nhìn vào tờ giấy cầm trên tay đọc to:

– Nguyễn Văn Ba: Đội hai!

– Trần Văn Dục: Đội ba!

Sau mỗi lần đọc tên, chú cán bộ lại im một giây để đợi một đứa trong đám mới vào tách ra, nhập vào một trong ba đám trẻ ở trại.

Thạch chú ý và thấy đội ba là đội có “ông tướng” mặt rỗ.

Hai người cán bộ khác, một nam, một nữ, cả hai đều có vẻ trẻ hơn chú cán bộ miền Nam cũng vừa từ ngã “Văn phòng” đi đến. Thạch mãi lo không biết mình sẽ được xếp vào đội nào nên chỉ nhìn thoáng qua rồi quay lại để nghe chú cán bộ miền Nam đọc tiếp:

– Phạm Đình Khương: Đội một!

– Nguyễn Văn Kế: Đội ba!

Nhiều tiếng cười rộ lên khi thấy một em bé người béo thấp, đầu rất to, mặt mũi lem luốc từ từ đứng dậy, nhập vào đội ba.

– À! Kế mèo vào lần này thì tha hồ mà thịt chuột!

Chú cán bộ miền Nam liền cau mặt bảo: “Trật tự chứ!” rồi lại chậm rãi đọc nốt:

– Trần Văn Long: Đội hai!

– Lê Đình Thạch: Đội ba!

Thạch lo quá, một chân muốn bước về phía đội ba, một chân cứ như trụ lại.

Chú cán bộ miền Nam liền giục:

– Lê Đình Thạch đâu? Về đội nhanh lên chứ.

Thạch ấp úng:

– Thưa chú...

Một bàn tay đã xô mạnh Thạch suýt ngã chúi về phía trước và có tiếng nói xẵng:

– Chú! Chú cái gì! Đi nhanh cho đứa khác còn đi chứ!

Thạch vẫn chưa chịu. Thạch không thể nào ở đội ba được. Nhưng một đứa ở đội ba đã bước tới kéo nhẹ Thạch về đứng với mình, nói, giọng tử tế:

– Lại đây với tớ.

Thạch nhìn nó. Vẻ mặt nó thật hiền lành. Đôi mắt nó hơi lơ lơ. Trông nó có vẻ đứng đắn lắm.

Thạch đành nghe theo.

Anh cán bộ vừa mới ra, lúc này đã đứng trước ba đội, đồng dục nói:

– Cả trại hôm nay sẽ đi lao động. Lát nữa, cô Tảo sẽ phân công. Đội nào được phân công việc gì phải làm việc ấy cho tốt. Và tôi dặn lại, các em bảo vệ hôm nay phải cẩn thận hơn. Để đứa nào trốn trại thì phải chịu trách nhiệm đi bắt về cho kì được. Rõ chưa nào?

Nhiều tiếng đáp lỏ chỗ. Có tiếng uể oải ra mặt. Nhưng chán ngán rõ nhất vẫn là những bộ mặt buồn xiu và lặng im.

Thạch còn đang mãi lạ lùng: “Sao lại có đứa trốn trại nhỉ?” Thạch cũng đoán chừng anh cán bộ vừa nói là

người phụ trách trại này rồi. Bây giờ Thạch mới chăm chú nhìn anh. Mặt anh vuông vuông. Đôi mắt hơi híp híp. Lúc nói hai hàm răng hơi khít lại...

* * *

– Tại sao nó lại có quyền đánh người khác?

– Vì nó là “bảo vệ”!

– “Bảo vệ” là thế nào?

– Là canh gác không để đứa nào bỏ trốn.

Thạch lặng im nhìn Khải rồi lại hỏi:

– Sao lại có đứa bỏ trốn?

– Vì nó không thích ở đây.

– Sao lại không thích?

– Rồi mày sẽ hiểu...

Khải, cái thằng đã kéo Thạch về đứng với mình lúc chia đội, nhìn trước, nhìn sau rồi móc túi lấy mấy cái mẫu thuốc lá thừa nhìn cứ vàng khè. Nó xé giấy, lấy thuốc ra, vo tròn lại rồi đặt viên thuốc lên trên một cái tẩu, nỏ đeo bằng đá, cán gọt bằng ống trúc. Nó rít mấy hơi, phả khói um cả lên.

– Sao cô ấy bảo đừng hút thuốc, anh lại hút?

Đôi mắt Khải lúc này càng lơ đãng. Khải đáp:

– Cô ấy bảo thì cứ bảo, mình thèm hút thì cứ hút...

Từ sau bữa cơm đến giờ, Thạch cứ bám sát lấy Khải. Thạch đã hỏi Khải về “ông tướng” mặt rỗ. Tên nó là Thung Xùng. Thạch nghe chuyện về nó mà gờm nó thêm. Nó đã từng di cư vào Nam, rồi lại trốn ra Bắc... Trên chuyến tàu trở ra Bắc, bọn Tây ở trên tàu đã bắt được nó trốn ở dưới gầm máy của tàu. Sau nhờ có các chú bộ đội bệnh viện, nó mới được tha và được đi lại đàng hoàng trên boong. Thạch thắc mắc: “Sao các chú bộ đội lại bệnh nó nhỉ? Nó có phải là đứa tốt đâu.”

Thấy Khải mệt mỏi ngả lưng xuống giường nằm, Thạch cũng nằm theo.

Thung Xùng bỗng ở đâu lù lù hiện về. Tay nó cầm cái chìa khóa to tướng. Nó nói như ra lệnh:

– Vào hết trong phòng cho ông khóa cửa.

Mấy đứa trẻ con lảng vảng ở bên ngoài phòng, lục tục kéo vào. Nhiều đứa văng tục một cách bâng quơ vì đã quen mồm.

Thạch lay lay Khải hỏi:

– Nó khóa cửa nhốt bọn mình trong này à?

– Ừ!

– Sao lại khóa?

– Không khóa thì mời bọn nó cứ tha hồ bỏ trốn à?

– Anh có bỏ trốn lần nào không?

– Có! Mấy lần rồi!

Thạch càng hoang mang hơn. Từ sáng đến giờ, nó như một chiếc lá bị gió lay, hết chiều này đến chiều khác, không lúc nào được yên.

Sống ở đây rồi sẽ ra sao? Thung Xùng! Nó có còn đánh mình nữa không? Và Khải? Khải là đứa tốt hay xấu?

Thạch lại hỏi Khải:

– Mấy đội kia có khóa cửa lại như ở đây không?

– Không!

Thấy Thạch còn lạ lùng, Khải giải thích:

– Chỉ có đội này thôi, vì bọn kia nó tiến bộ hơn...

Thạch thấy phần uất: “Thế là mình kém bọn kia à? Tại sao lại như vậy?”

Thạch hỏi:

– Nhưng tôi mới vào, ai biết tôi thế nào mà đưa tôi xuống đây?

– À! Mới vào thì cứ xuống đây đã! Đứa nào cũng thế. Rồi sau đó hẵng hay...

Thạch hi vọng: “Ừ, nếu thế thì mình chỉ chịu khó ở đây vài hôm rồi khắc sẽ được chuyển sang đội khác.”

Thạch lại nghĩ đến anh trại trưởng. Anh ấy nghiêm quá. Còn cô Minh thì lại hiền lành quá.

– Cô Minh mới vào công tác ở đây à?

– Ừ!

– Cô ấy có hay xuống đây không?

– Có. Tối nay cô ấy xuống sinh hoạt với tổ mình đấy.

Khải nói luôn:

– Tao chán cô ấy lắm.

Thạch hơi lo lo:

– Sao lại chán.

– Cô ấy nói dài lắm. Nghe cứ sốt cả ruột!

Thung Xùng lại ló mặt ở khung cửa sổ có chấn song sắt, hỏi như quát:

– Đám thằng Khịt vào rồi chứ chúng mày?

Khải nhìn ra, kệ nó, không trả lời.

Thung Xùng lại hỏi to hơn, giọng câu gắt hơn:

– Đám thằng Khịt có đây chưa hở Khải “ghi-ta”? Mày không trả lời bố mày à?

– Tao không biết! Mày đi hỏi bố mày ấy.

Mặt Thung Xùng vụt biến mất ở khung cửa. Nhưng liền đó, có tiếng ổ khóa kêu lộc cộc. Cánh cửa lớn bật mở tung ra.

Thung Xùng đang đứng trước mặt Khải và Thạch.

– Mày dám chửi lại bố mày à?

– Tao sợ gì mày! Mày chửi tao trước chứ.

Thung Xùng quai tay bỏ xuống. Thạch nghe cạch một cái đến ghê người, ngay trên đầu Khải. Thung Xùng vừa cầm cả cái ổ khóa to, nặng nện vào đầu Khải.